

КРЕАТИВ ЁНДАШУВ АСОСИДА МАКТАБГАЧА ЁШДАГИ БОЛАЛАР ТАФАККУРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ

<https://doi.org/10.53885/edinres.2022.7.7.063>

Мирзаев Козимжон Камилджанович,

“Oriental private school” нодавлат таълим муассасаси бош директори

Аннотация: мақолада мактабгача ёшдаги болаларнинг тафаккурини креатив ёндашув асосида ривожлантириши масалалари ёритилган. Бунда мактабгача таълим тизими таълим жараёнини ислоҳ қилиш, педагоглар ва тарбиячиларнинг касбий компетентлигини ривожлантириши, машгулотлар мазмундорлигини ошириши, болалар тафаккурини ривожлантириши бўйича маълумотлар берилган. Шунингдек ўрганилган адабиётлар ва кузатилган тажрибалар жараёнида бола тафаккурини ривожлантириши бўйича таклиф ва хулосалар келтирилган.

Калит сўзлар: креативлик, креатив ёндашув, тафаккур, касбий компетентлик, потенциал креативлик, педагогик креативлик, креатив қобилиятлар, креатив компетентлик.

РАЗВИТИЕ МЫШЛЕНИЯ ДОШКОЛЬНИКОВ НА ОСНОВЕ ТВОРЧЕСКОГО ПОДХОДА

Мирзаев Козимжон Камилджанович,

Восточная частная школа негосударственного образования

Генеральный директор учреждения

Аннотация: В статье рассматривается развитие мышления у дошкольников на основе творческого подхода. Приведены сведения о реформировании воспитательного процесса в системе дошкольного образования, развитии профессиональной компетентности педагогов и воспитателей, повышении содержания уроков, развитии мышления детей. Имеются также предложения и выводы по развитию детского мышления в изученной литературе и наблюдаемых экспериментах.

Ключевые слова: творчество, творческий подход, мышление, профессиональная компетентность, творческий потенциал, педагогическое творчество, творческие способности, творческая компетентность.

DEVELOPMENT OF THINKING OF PRESCHOOL CHILDREN ON THE BASIS OF A CREATIVE APPROACH

Mirzaev Kozimjon Kamildjanovich,

Oriental private school non-governmental education General Director of the institution

Annotation: V state rassmatrivaetsya razvitie myshleniya u doshkolnikov na osnove tvorcheskogo podkhoda. Privedeny svedeniya o reformirovanii vospitatelnogo protsessa v sisteme doshkolnogo obrazovaniya, razvitiy professionalnoy kompetentnosti pedagogov i vospitateley, povyshenii soderjaniya urokov, razvitiy myshleniya detey. Imeyutsya takje predlozheniya i vyvody po razvitiyu detskogo myshleniya v izuchennoy literature i nablyudaemykh eksperimentax.

Keywords: creativity, creative approach, thinking, professional competence, potential creativity, pedagogical creativity, creative abilities, creative competence.

Республикамизда глобаллашув шароитида юз бераётган таълим соҳасидаги ўзгаришлар асосида мактабгача таълим тизимида касбий ва методик фаолият

самарадорлигини ошириш, тарбиячиларнинг креативлик потенциалини ривожлантириш юзасидан кенг миқёсда изланишлар олиб борилмоқда. Мазкур жараён бугунги кунда креатив ёндашув асосида мактабгача ёшдаги болалар таълим-тарбия жараёнини модернизация қилишнинг устивор йўналишлари: ноформал (ўқитиш – асосий изланиш “Ҳамкорлик стратегияси” асосида ўқув жараёнига инновациялар, онлайн ўқитиш, тьюторли таълимга урғу берилиши) ва информал (ўқитиш – индивидуал ҳолатда ва шахсий) ўқитиш мазмунини такомиллаштириш, болаларнинг нутқ ва тафаккурини ривожлантиришнинг самарали шакл ва методларини ишлаб чиқиш, машғулотларнинг интеграциялашувини таъминлашнинг турли моделлари ва технологияларини яратиш заруратини юзага келтиради.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 29 декабрдаги ПҚ-2707-сон “2017-2021 йилларда мактабгача таълим тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги, 2017 йил 9 сентябрдаги ПҚ-3261-сон “Мактабгача таълим тизимини тубдан такомиллаштириш бўйича чора-тадбирлар тўғрисида”ги, 2018 йил 30 сентябрдаги ПҚ-3955-сонли “Мактабгача таълим тизимини бошқаришни такомиллаштириш чора –тадбирлари тўғрисида”ги, 2019 йил 8 майдаги ПҚ-4312-сон “Ўзбекистон Республикаси мактабгача таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги қарорлари, Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 13 майдаги 391-сон “Мактабгача таълим муассасалари фаолиятини янада такомиллаштириш чора-тадбирларини тўғрисида”ги қарорлари, Мактабгача таълим вазирининг 2019 йил 30 августдаги 155-сон “Давлат мактабгача таълим ташкилотлари педагогларининг иш ҳужжатларини тасдиқлаш тўғрисида”ги буйруғида белгилаб берилган мактабгача таълим тизимини фан, техника ва ишлаб чиқариш соҳалари билан интеграциялашувини таъминлаш бугунги куннинг долзарб муаммоси сифатида қаралиши мактабгача соҳа йўналишида фаолият юритаётган мутахассисларнинг педагогик маҳорати ва креатив қобилиятларига нисбатан талабларнинг ортиб бораётганлигини кўрсатади. Бундай талабларнинг юзага келиши илғор хорижий тажрибани кенг жорий этган ҳолда ўқув-услубий жараёнга инновацияларни жорий этиш, тарбиячиларнинг креатив потенциалини ривожлантириш ва педагогик компетентлик билан қуроллантириш муҳим педагогик аҳамият касб этади.

Республикада кейинги йилларда мактабгача таълим соҳасига қаратилаётган алоҳида эътибор ва мазкур йўналишда қабул қилинган бир қатор ҳужжатлар таълим сифат ва самарадорлигини ошириш бўйича меъёрий-ҳуқуқий базани яратиш имконини берди.

Шу нуқтаи назардан олиб қараганда креатив ёндашув асосида мактабгача ёшдаги болалар нутқини ўстириш ва тафаккурини ривожлантириш мазмунини такомиллаштириш педагоглар олдида қўйилган асосий вазифалардан биридир.

Мактабгача таълим муассасаларида “Илк қадам” ўқув дастурини татбиқ этишда шунингдек, Ўзбекистон Республикасининг илк ва мактабгача ёшдаги болалар ривожланишига қўйиладиган Давлат талабларида юқори самарали замонавий таълим ва инновацион технологиялар, таълим - тарбия соҳасидаги ўзгаришларни узлуксиз таълим тизимининг энг қуйи бўғини мактабгача таълим тизимидан бошлаш, ҳар томонлама соғлом ва баркамол бола шахсини тарбиялаш ва мактабга тайёрлаш, соғлом генофондни, етук кадрларни тарбиялашда ғоят муҳим вазифалар сифатида кўрсатиб ўтилган.

Айтиш ўринлики глобаллашув, техноген цивилизация ёш авлод тарбиясига ҳам ўз таъсирини ўтказаятгани сир эмас, бугунги кун боласини “ўтмиш эртаклари, воқеалари” билан алдаб бўлмайдди, уларни реал воқеаларга асосланган маълумотлар қизиқтиради. Аксарият ҳолларда бир ёшли боламиз мобиль алоқа воситаларидан “фойдалана” олаётганлигини қувонч билан

гапирамиз. Демак, мактабгача таълим ташкилотларида фаолият юритаётган замонавий тарбиячи мактабгача таълим соҳасида кечаётган янгиланишларни билиши, ўз устида тинмай ишлаши, доимий ўзгариб турувчи ностандарт шароитларда амалий фаолиятга инновацион тайёрлигини таъминлаш эҳтиёжини юзага келтирмоқда, бу эса қўшимча, ноанъанавий, параллел мустақил таълим тизимларини яратишга эҳтиёж туғдирмоқда.

Бизнинг фикримизча, юқоридаги муаммолар орасида энг муҳимлари мактабгача таълим ташкилотлари педагог ходимларини таълим жараёнига креатив ёндашув масалаларини модернизациялаш, инновация ва новация, инновацион таълим технологиялари билан қуроллантириш лозим. Креатив ёндашув асосида мактабгача ёшдаги болалар нутқини ўстириш ва тафаккурини ривожлантириш жараёнини мазмунли ташкил қилиш таянч ўқув режасининг қанчалик мустаҳкам эгалланганлигига боғлиқ.

Креатив ёндашув асосида мактабгача ёшдаги болалар нутқини ўстириш ва тафаккурини ривожлантириш жараёнининг ўзига хослиги дидактик имкониятига кўра янги таълим субъектлари: тарбиячи – тарбияланувчи– ота-она ҳамда методист-ўқитувчи-профессионал, фуқаро-шахс; тарбияланувчилар жамоаси; педагоглар жамоаси; жамоатчилик бирлашмаларини таркиб топтириш билан боғлиқдир.

Мактабгача ёшдаги болалар нутқини ўстириш ва тафаккурини ривожлантириш жараёнига янгича ёндашув учун зарурий шарт-шароитлар яратиш, уни мактабгача таълим ташкилотларининг таълимий имкониятлари ва тарбияланувчиларнинг қобилиятларини ўстириш билан боғлиқ мустақил фаолиятга ташаббус уйғотиш ва қўллаб-қувватлаш; тарбиячилар жамоасини ҳамкорликдаги ижтимоий аҳамиятга эга, инновацион ўқув лойиҳалари, дастурлар, таълим-тарбия технологияларини ишлаб чиқишдаги иштирокини таъминлаш, хорижий ҳамкорликни кенгайтириш тушунилади.

Айтиш ўринлики, мактабгача таълим ташкилотлари педагог ходимларининг креатив қобилиятларини ривожлантириш таълим хизматларини диверсификациялаш, сифат менежментини жорий қилиш, педагогик технология ва таълим стратегияларини ўзаро интеграциялаш, таълим шакллари оптимизациялаш вазибаларини белгилайдиган техник ва инсон ресурслари ва уларнинг ўзаро таъсирини ҳисобга олган ҳолда ўқитиш ва билимларни ўзлаштиришнинг “бутун” жараёнларини яратиш, қўллаш ва аниқлашнинг тизимли методи ЮНЕСКО томонидан алоҳида эътироф этилди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 майдаги ПҚ-4312-сон “Ўзбекистон Республикаси мактабгача таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида” ги қарорида мактабгача таълимда фанларни ривожлантирувчи муҳитнинг инновацион технологиялари ва модулларини ишлаб чиқиш, мактабгача ва умумий бошланғич таълим изчиллигининг мазмун ва процессуал компонентларини оптималлаштириш, мактабгача ёшдаги болаларнинг бадиий-эстетик ва мусикий тарбия ҳамда таълим даражасини ошириш, эрта ёшдан бошлаб STEAM ўқитиш асосларини жорий этиш муҳим вазифа сифатида кўрсатиб ўтилди.

Мазкур вазибалардан келиб чиққан ҳолда:

- болаларни сифатли мактабгача таълим билан қамраб олиш кўламини ошириш;
- болаларни ҳар томонлама интеллектуал, ахлоқий, эстетик ва жисмоний ривожлантириш;
- мактабгача таълим ташкилотлари тарбиячиларини илғор хорижий тажриба асосида замонавий менежмент ва педагогик технологиялар бўйича соҳага оид билимлар ва кўникмаларни ривожлантириш муҳим педагогик аҳамият касб этади.

Шу боис, мактабгача ёшдаги болалар нутқини ўстириш ва тафаккурини ривожлантиришда таълим мазмуни креатив технологияларини ишлаб чиқиш, таълим сифатини ошириш, ўқув режа ва дастурларни модернизациялаш, педагог кадрларининг креатив тафаккурини шакллантириш, ривожланган хорижий мамлакатларнинг етакчи олий таълим муассасаларида “Эл-юрт умиди” жамғармаси фонди ҳисобидан тажриба алмашишлари бўйича комплекс чора-тадбирлар ишлаб чиқиш заруриятини алоҳида эътироф этиш жоиз.

Мавзу моҳиятидан келиб чиқиб айтиш жоизки, бугунги кунда педагогик атамалар луғатида “креатив”, “педагогик креативлик”, “креатив қобилиятлар”, “креатив компетентлик” терминларини жуда кўп учратамиз. Табиий савол туғилади, мактабгача таълим ташкилотлари тарбияланувчилари нутқини ўстириш ва тафаккурини ривожлантиришда креатив ёндашувнинг ўрни қандай? Бунинг зарурияти нимада? Мазкур саволларга жавоб беришдан олдин “креатив”, “педагогик креативлик”, “креатив қобилиятлар”, “креатив компетентлик” терминларига тўхталиб ўтсак. Илмий адабиётларда “креативлик” ҳамда “креатив компетентлик” тушунчалари қўлланилади.

Креативлик - (лот. «creativi»; ингл. «creativity») «яратиш», «бунёд қилиш») – бу ижодий қобилиятлик даражаси, шахснинг барқарор сифати ҳисобланадиган ижод қилишга бўлган қобилияти бўлиб, у креатив тафаккур билан боғлиқ. Креатив тафаккур – бу шахснинг ўз олдида турган вазифаларини ностандарт ҳал этиш ҳамда ўз мақсадларига эришишнинг янги, янада самаралироқ йўлларини топиш қобилиятидир. Яъни креативлик асосан бошқаларга ўхшамаган ғояларни ўйлаб топиш, анъана тусига кириб қолган фикрлашдан қочиш ҳамда муаммоли вазиятларни тез ҳамда самарали ҳал этиш йўлларини билиш ҳисобланади. Креативлик инсондаги ижодкорлик қобилиятини шакллантириш ва ривожлантиришга асос яратадиган индивидуал сифатларининг ҳамда фикрлаш қобилиятларининг бирлигидан иборат бўлади.

Креатив компетентлик (инг. «creative») яратувчанлик, ижодкорлик). Компетентликнинг бу тури педагогнинг янгилик яратиш, ижодкорлик ва ташкил этиш сингари кўникмаларга эга бўлиши билан боғлиқ. Креативлик фақатгина янги ғояларни яратиш учунгина эмас, балки шахснинг турмуш тарзи ва маънавиятини юксалтириш учун ҳам катта аҳамиятга эга. [97;]

Бир қатор педагогик адабиётлар таҳлили ва кейинги йилларда илмий изланишлар олиб борилган тадқиқот ишларида ҳам “креатив”, “педагогик креативлик”, “креатив қобилиятлар”, “креатив компетентлик” тушунчаларига атрофлича изох бериб ўтилган. “Креатив ёндашув” тушунчасининг илмий, фалсафий, адабий ёки оддий тилда ифодаланадиган кўплаб таърифларини келтириш мумкин.

Адабиётлар таҳлили асосида айтишимиз мумкинки, креативлик термини Англия-Америка психологиясида 60-йилларда пайдо бўлиб, бунда креативликнинг интеллект билан боғлиқлиги масалалари ҳамда креативликнинг психологик жиҳатлари ва унинг ҳар бир шахснинг индивидуал ўзига хос хусусиятларига боғлиқлиги ўрганилган. М.Н.Гнатъко креативликнинг механизмларини иккита турга ажратиб таҳлил қилган. Булар:

- потенциал креативлик - бу креативликнинг зарурий шarti бўлиб, қандай шароит бўлмасин педагогларнинг креативликга тайёр туриши, шунинг натижасида ўз ғояларини амалга оширишидир.

- фаолиятдаги креативлик – бу муайян бир соҳадаги креативлик ҳисобланади.

Креативлик педагогларда ўз-ўзидан пайдо бўлиб қолмайди [96;] Гносеологик, аксиологик ва креатив технологиялар (таълимнинг технологик воситалари)ни фаол равишда таълим жараёнида қўллаш креативлик

потенциалини ривожлантириб боришга замин яратади. Бу эса даврининг ижтимоий талаби бўлиб, педагогик фаолиятни самарали ташкил этиш жамият тараққиёти билан ҳамнафас тарзда педагоглардан ўз устида ишлашнинг, ўзини креатив бойитиб боришини, илм-фаннинг ютуқларидан бохабар бўлиб, уларни ўз фаолиятига сингдириб боришини талаб этади.

Бизнинг мавзумиз моҳиятидан келиб чиқиб айтишимиз лозимки, креатив ёндашув асосида мактабгача мактабгача ёшдаги болалар нутқини ўстириш ва тафаккурини ривожлантириш тарбиячидан юксак педагогик маҳорат ҳамда таълим жараёнига нисбатан янги ёндашувни талаб этади.

Инсон ўз ҳаётида шахсий, ижтимоий, иқтисодий ва касбий муносабатларга киришиши, жамиятда ўз ўрнини эгаллаши, дуч келадиган муаммолар ечимини ҳал этиши, энг муҳими, ўз соҳаси, касби бўйича рақобатбардош бўлиши учун зарур бўлган таянч компетенцияларга эга бўлиши лозим.

Педагогик фаолият ва кузатишларимиз асосида айтишимиз мумкинки, тарбиячилар ўз соҳаси, касби бўйича рақобатбардош бўлиши учун зарур бўлган таянч креатив компетенцияларга эга бўлиши лозим. Фикримизча, ҳар бир тарбиячи касбига садоқат билан ёндашган ҳолда:

- интеллектуал-ижодий ташаббуслар кўрсатиши;
- касбий билимларининг кенглиги ва теранлиги;
- интеллектуал қобилиятларга эга бўлиши;
- турли зиддиятларга тайёр туриши;
- иждоий ғояларни илгари суриш ва уларга танқидий муносабатлар билдира олиш;

- янгиликларга интилиш;

- ўзининг тажрибаларини бошқаларнинг тажрибалари билан таққослаган ҳолда ўзининг имкониятлари, камчиликлари ва муваффақиятларини англаб етиши;

- ўзидаги креатив жиҳатларни англай олиши;
- ўзини кўрсата олиши, янгиликларни амалиётга олиб киришга тайёр туриши;

- ҳар бир педагог тарбияланувчилар нутқини ўстириш ва тафаккурини ривожлантириш жараёнини лойиҳалашда таълим стратегиялардан ўзи учун мақбулини танлаши мумкин. (Стратегиялардан бирининг танланиши ўқитувчининг касбий тайёргарлиги, шахсий қизиқишлари, шунингдек, мавжуд ҳаётий вазиятларга боғлиқ).

Биламизки, ўйин мактабгача ёшдаги болаларнинг асосий фаолияти ҳисобланади. Кун тартибининг тузишда кундузги уйқу, дам олиш вақти ва сайрга чиқиш вақти ҳисобга олинади. Айнан муассасада тўғри ташкил этилган кун тартиби болаларнинг нутқ, мулоқот, ўқиш ва ёзиш малакалари шакллантиришда муҳим аҳамият касб этади. Креатив ёндашув асосида тарбияланувчилар нутқини ўстириш ва тафаккурини ривожлантиришнинг тизимли таҳлили шунини кўрсатдики, таълим тизимига педагогик технологияларни самарали жорий этишда мавжуд муаммолар қаторига қуйидагилар киради:

–ўйинли таълим технологияси ғояларининг таълим жараёнига тўлақонли татбиқ этилиши учун минтақавий ички имкониятларни пухта ўрганиш;

–нутқ ўстириш, бадиий адабиёт ва бошқа машғулотларни ўқитилиши жараёнига илғор технологияларни жорий этиш интеграцион таълимни татбиқ этиш чораларини белгилаш, зарур шарт - шароитларни яратиш;

–боланинг индивидуал эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда машғулотларни оммавий, гуруҳли ҳамда индивидуал турларини ташкил этишда уларни мустақил фикрлашларига имконият яратиш;

Шулардан келиб чиққан ҳолда айтиш мумкинки, инсон тафаккурига хос бўлган педагог фаолиятининг инвариант ва вариатив қисмларни ёритувчи лойиҳаларни яратиш ҳам тарбиячи-ўқитувчилардан билимдонликни,

ақлий зўриқишни, бугунги тил билан айтиладиган бўлса, педагогик компетентлиликни талаб қилади. Бола шахсини унинг ҳуқуқлари, ўзига хос ривожланиш хусусият ва салоҳиятларини ҳисобга олган ҳолда шакллантириш учун, аввало, тарбиячи ёки муаллимнинг ўзи “зукко” бўлмоғи шартдир. Бунинг учун педагогларнинг ўзаро дарсларига кириши, очик дарслар, ижодий фаолият олиб боришга қаратилган лойиҳалар устида ишлаши, семинарлар, касб билан боғлиқ турли конкурслар, илмий-амалий конференциялар, ижодий лабораториялар ҳам педагогларнинг креатив потенциалини ривожлантиришга муҳим педагогик аҳамият касб этади. Фанда улар мухтасарликда креатив компетентлик деб аталади.

Ўзбек тилининг изохли луғатида “нутқ ўстириш”, “тафаккур” тушунчаларига қуйидагича изох берилган. [130;]

Нутқ инсон томонидан ижтимоий - тарихий тажрибани ўзлаштириш, авлодларга узатиш ёки алоқа ўрнатиш, ўз шахсий ҳаракатларини режалаштириш ва амалга ошириш мақсадида тилдан фойдаланиш жараёни.

Педагог адабиётларни ва бир қатор педагог, психолог олимларимизнинг илмий изланишларини мушоҳада қилиб, мазкур тадқиқот ишида ўз ишчи таърифимиз қабул қилинди: “Креатив ёндашув асосида мактабгача таълим ташкилотлари тарбияланувчилари нутқини ўстириш ва тафаккурини ривожлантириш – маҳсулдорлик, яъни ишлаб чиқилган янгилликларнинг креативлиги машғулотларда аниқ мақсад ва вазифаларини белгилаган ҳолда ўз билими, ҳаётий тажрибаси, имконияти доирасида турли йўл ва усуллардан фойдаланиб креатив ва ижодий фикрлаш, мушоҳада юритишга йўналтирилган педагогик фаолиятдир”.

Тадқиқот ишларини ўрганиш ҳамда таҳлил этиш натижасида мактабгача ёшдаги болалар нутқини ўстириш ва тафаккурини ривожлантириш тушунчаларининг мазмун моҳиятини аниқ ва чуқур ўрганишга ҳам муваффақ бўлдик. Бу эса, тарбияланувчилари нутқини ўстириш ва тафаккурини ривожлантириш тушунчасининг педагогик мазмуни типологиясини яратишга асос бўлди.

Мазкур типология асосида (типология - билиш методи бўлиб, унинг асосида объектлар тизимини тақсимлаш ва идеал моделлар ёки типлар ёрдамида уларни кейингилар учун гуруҳларга ажратиш, шунингдек типологик тасвирлаш натижасидир) креатив ёндашув асосида мактабгача ёшдаги болалар нутқини ўстириш ва тафаккурини ривожлантириш модели диссертациянинг тажриба-синов ишлари босқичида илмий-назарий гипотеза тарзида амалиётга татбиқ этилди ва синовдан ўтказилди. “Мактабгача таълим ташкилотлари – умумий ўрта таълим муассасалари - оила” ҳамкорлик стратегияси мазмуни асосида мактабгача ёшдаги болалар нутқини ўстириш ва тафаккурини ривожлантиришда узвийликни таъминлаш механизмлари такомиллаштирилди.

Муаллифлик ёндашуви асосида мактабгача ёшдаги болалар нутқини ўстириш ва тафаккурини ривожлантириш тушунчасининг педагогик мазмунини қуйидагича тасниф этдик: креатив ёндашув → тарбиячи → тарбияланувчилар → катта ва мактабга тайёрлов гуруҳи → ўз-ўзини англаш → нутқ ва тафаккурини ривожлантириш → креатив ва ижодий фикрлаш, мушоҳада юритишга алоҳида урғу бериш → креатив ҳаракат кўникмаларини ривожлантириш → креатив фикрлаш → креатив фаолият → креатив потенциалини ривожлантириш → креатив компетентлиликни ривожлантиришдаги узвийлиги таъминлашни, улар давомийлиги ва устуворлигини талаб этади.

Бизнинг фикримизча, мактабгача ёшдаги болалар нутқини ўстириш ва тафаккурини ривожлантириш самарадорлигини оширишга йўналтирилган концепцияда қуйидаги тўртта асосий негиз устувор ўрин эгаллайди:

- мактабгача ёшдаги болалар нутқини ўстириш ва тафаккурини ривожлантиришда халқимизнинг миллий урф-одатлари, анъаналари, маънавий меросига таяниш;

- болалар нутқида тўғри талаффуз, қулай грамматик шакллар ва хилма-хил гап конструкцияларидан фойдаланишга эътибор қаратиш;

- иккинчи тилни ўрганишга қизиқиш уйғотиш, иккинчи тилни эгаллаш бўйича дастлабки билимларини бериш;

- катта ва мактабга тайёрлов гуруҳи болаларининг луғат ва сўз бойлигини ошириш; (Масалан, эртагимни давом эттир ҳар бир бола бир сўз ёки бир жумла орқали эртакани давом эттиради, шу орқали болада нутқ ва тафаккур жараёни ривожланишига эришилади)

-бадий адабиёт асарларига қизиқиш уйғотиш;

Креатив ёндашув асосида мактабгача ёшдаги болалар нутқини ўстириш ва тафаккурини ривожлантиришда илмий-назарий ва амалий жиҳатдан қуйидаги вазифаларни амалга оширишга эришиш мақсадга мувофиқдир:

-замонавий педагогик технологиялар ва услубларни инобатга олган ҳолда мактабгача таълим муассасаларига педагог кадрларни таълим жараёнига креатив ёндашувларига эришиш, ўқув режа ва дастурларини такомиллаштириш;

- катта ва мактабга тайёрлов гуруҳи болаларининг нутқ ва тафаккурини Шарқ мутафаккирларининг илмий меросига асосланган видео тасвирлар воситасида шакллантириш;

- мактабгача таълим сифатини ошириш, мактабгача таълим муассасаларида болаларни мактабга сифатли тайёрлашни тубдан яхшилаш, таълим-тарбия жараёнига жаҳон амалиётида кенг қўлланиладиган замонавий таълим дастурлари ва технологияларини жорий этиш;

- мактабгача таълим муассасасининг кўргазмали-ривожлантирувчи муҳити мазмуни маданий-тарихий қадриятлар: миллий ва минтақавий анъаналар; табиат, иқлимдан келиб чиқувчи миллий хусусиятларини англаб олишга бўлган эҳтиёжни таркиб топтириш;

- болаларни ўз билими, ўз кучи, ўз садоқатини аямасдан Ватани равнақи учун ҳисса қўша олишга тайёрлаш;

- мактабгача таълим ташкилотлари тарбияланувчиларини Ватанига фидойий, жасур, соғлом, билимли ва ҳар томонлама етук, юқори ахлоқли пок инсон бўлишга йўллаш;

- глобаллашув ва техноген цивилизация шароитида болаларни ахборот хавфсизлиги талабларини англаб етишга йўллаш, ижодкорлик фазилатларини таркиб топтириш;

- ватанпарварлик, инсонпарварлик, меҳнатсеварлик каби ҳислатларни таркиб топтириш;

- болаларнинг нутқ ва тафаккурини шакллантиришда “Ўзлуксиз таълим-оила ва маҳалла”нинг роли муҳимлигини ҳисобга олиш.

Боланинг шаклланиши ва соғлом бўлиш даражаси “Ўзлуксиз таълим-оила ва маҳалла” билан бир қаторда мактабгача таълим ташкилотида фаолият юритаётган педагоглар тажрибаси ва касбий компетентлигига боғлиқдир.

Тадқиқотларимиз давомида биз, мактабгача ёшдаги болалар нутқини ўстириш ва тафаккурини ривожлантиришнинг таркибий компонентларини таҳлил қилиб чиқдик. Бу мураккаб педагогик жараён бўлиб, уни амалга оширишда дидактика, тарбия назарияси, таълим менежментида олға сурилган илғор инновацион ғояларга таянган ҳолда иш кўриш талаб этилади. Ушбу жараёнда оила, таълим муассасалари ҳам фаол иштирок этишлари талаб этилади. Бу, албатта, биринчи навбатда, таълим жараёнидаги объектларнинг индивидуаллигини ҳисобга олган ҳолда, тарбиявий иш мазмуни, шакл ва

методлари, воситаларини танлаб олинишини тақозо этади. Шу боис, “Илк кадам” ўқув дастури қайд этиб ўтилган “Нутқ, ўқиш ва саводга тайёргарлик” ҳамда “Бадиий адабиёт билан таништириш” бўлимлари мазмунан диссертацияда илгари сурилган муаммога бевосита боғлиқ бўлганлиги учун навбатдаги параграфларда таҳлил қилиб чиқдик.

Хулоса ўрнида айтиш мумкинки, креатив ёндашув асосида мактабгача ёшдаги болалар нутқини ўстириш ва тафаккурини ривожлантириш ўқув-методик ресурслар мазмунини инновацион таълим технологиялари асосида ташкил этиш, модулли технологиялардан фойдаланиб мактабгача таълим ташкилотлари ўқув дастурларини такомиллаштириб бориш муҳим педагогик аҳамият касб этади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 29 декабрдаги ПҚ-2707-сон “2017-2021 йилларда мактабгача таълим тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорини

2017 йил 9 сентябрдаги ПҚ-3261-сон “Мактабгача таълим тизимини тубдан такомиллаштириш бўйича чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори.

2018 йил 30 сентябрдаги ПҚ-3955-сонли “Мактабгача таълим тизимини бошқаришни такомиллаштириш чора –тадбирлари тўғрисида”ги қарори.

2019 йил 8 майдаги ПҚ-4312-сон “Ўзбекистон Республикаси мактабгача таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги қарори.

Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 13 майдаги 391-сон “Мактабгача таълим муассасалари фаолиятини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори.

Поддьяков Н.Н. Мышление дошкольника. – М.: «Педагогика», 1977. –С. 222.

Гозиев Э. Тафаккур психологияси. – Т.: «Ўқитувчи», 1990.

Каримова В.М., Суннатов Р. Мустақил фикрлаш. – Т.: «Шарқ», 2000.

Нишонова З.Т. Мустақил ижодий фикрлаш. – Т.: «Фан», 2004.